

2024-09-19
S2024/01643 (delvis)

Socialdepartementet

Inspektionen för vård och omsorg
Box 45184
104 30 Stockholm

Uppdrag att stärka tillsynen av stödboende och hem för vård eller boende som tar emot barn och unga

Regeringens beslut

Regeringen ger Inspektionen för vård och omsorg (IVO) i uppdrag att stärka tillsynen av stödboende och hem för vård eller boende (HVB) som tar emot barn och unga. IVO ska vidta åtgärder inom ramen för befintligt uppdrag och befintliga verktyg för att förstärka denna tillsyn.

I uppdraget ingår också att redovisa en ordning för hur myndighetens ägar- och ledningsprövning kan utökas och genomföras regelbundet i myndighetens tillsyn. Uppdraget omfattar också att genomföra sådan tillsyn under 2025.

I uppdraget ingår vidare att i samverkan med Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten vidta åtgärder för att effektivisera befintligt samarbete för en stärkt tillsyn av stödboenden och HVB för barn och unga samt lämna förslag på hur det myndighetsgemensamma arbetet kan förstärkas ytterligare.

I uppdraget ingår även att lämna förslag på omfattning och former för rapportering av en återkommande lägesbild över välfärdsbrottsligheten, förekomsten av oseriösa aktörer och inflytande från kriminella inom dessa verksamheter. Uppdraget ska också i denna del genomföras i samverkan med Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.

Myndigheten ska inhämta synpunkter från, och föra dialog med, kommuner och Sveriges Kommuner och Regioner i frågor kring hur välfärdsbrottslighet

inom stödboenden och HVB för barn och unga kan motverkas genom samverkan.

IVO ska löpande informera Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

IVO ska senast den 31 januari 2025 lämna en redovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet) av den del av uppdraget som avser en ordning för hur myndighetens ägar- och ledningsprövning kan genomföras regelbundet i tillsynen. IVO ska senast den 26 september 2025 lämna en ytterligare delredovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

IVO ska senast den 27 februari 2026 lämna en slutredovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För uppdraget får IVO under 2024 använda 6 miljoner kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2024 uppförda anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., anslagsposten 5 Övriga utvecklingsmedel. Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2024.

Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2025 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Skälen för regeringens beslut

Att oseriösa eller kriminella aktörer bedriver verksamhet på det offentliga uppdrag är oacceptabelt. I regeringens strategi Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet (skr. 2023/24:67) är inriktningen tydlig. Offentliga medel ska inte kunna utnyttjas av kriminella och åtgärder ska vidtas så att företag inte kan användas som brottsverktyg. Otillåten och otillbörlig påverkan från kriminella inom välfärdssektorn måste stävjas. Aktörer inom den organiserade brottsligheten använder systematiskt sig av företag för att begå

brott. Det är ett återkommande problem att illegal verksamhet döljs i företag.

Av uppgifter från bl.a. Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten framgår att oegentligheter och kopplingar till organiserad brottslighet förekommer i verksamheter som bedriver stödboenden och HVB.

I Sverige finns omkring 800 stödboenden och HVB för barn och unga, varav cirka 75 procent bedrivs i privat regi. År 2022 placerades omkring 6 000 barn och unga på HVB och 2 100 unga på stödboende. Regeringen ser allvarligt på det förhållandet att det förekommer oseriösa eller kriminella aktörer inom dessa verksamheter. Utöver att välfärdens resurser utnyttjas innebär det att barn och unga i samhällets vård riskerar att inte få den vård och omsorg de är i behov av och har rätt till. Det innebär också att de riskerar att dras in i kriminalitet.

Regeringen gav i januari 2024 IVO i uppdrag att förstärka tillsynen mot välfärdsbrottslighet inom omsorgen (S2024/00041). Regeringen anser att IVO:s arbete med att motverka välfärdsbrottslighet, förekomsten av oseriösa aktörer och inflytande från kriminella inom stödboenden och HVB för barn och unga bör förstärkas ytterligare. Det yttersta syftet är att säkerställa kvaliteten på den vård och det stöd som ges till barn och unga inom dessa verksamheter.

Närmare om uppdraget

Det krävs tillstånd från IVO för enskilda att bedriva verksamhet inom socialtjänsten i form av exempelvis stödboende eller HVB. IVO får endast bevilja tillstånd om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet. Om verksamheten helt eller till väsentlig del ändras eller flyttas, ska nytt tillstånd sökas (7 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen [2001:453], förkortad SoL).

Sedan den 1 januari 2019 ska IVO inom ramen för tillståndsprövningen genomföra en ägar- och ledningsprövning (7 kap. 2 § SoL). Tillstånd att bedriva verksamhet får endast beviljas den som genom erfarenhet eller på annat sätt har förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten. Vidare krävs att sökanden i övrigt bedöms lämplig. Vid lämplighetsbedömningen ska viljan och förmågan att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av betydelse beaktas.

Sökanden ska även ha ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att tillsyn ska säkerställa att kraven på verksamheten samt ägare och ledning fortlöpande är uppfyllda (prop. 2017/18:158 s. 52). Denna tillsyn sker dock inte med den regelbundenhet som den s.k. frekvenstillsynen gör (3 kap. 19 § socialtjänstförordningen [2001:937]). Att ägaren och ledningen av en verksamhet är lämplig, har stor inverkan på kvaliteten i verksamheten. Vidare har det en stor betydelse för säkerheten och tryggheten för de barn och unga som är placerade på boendena. Det finns således skäl för att ägar- och ledningsprövning, som är en självklar del av tillståndsprövningen, ska utgöra ett mer regelbundet inslag i tillsynen. IVO bör därför få i uppdrag att redovisa en ordning för hur myndighetens ägar- och ledningsprövning kan genomföras regelbundet inom ramen för tillsynen av stödboenden och HVB för barn och unga.

I uppdraget ingår också att genomföra sådan tillsyn under 2025. Det övergripande syftet med uppdraget i denna del är att identifiera en utformning av tillsynen som ytterligare effektiviserar arbetet mot välfärdsbrottslighet, oseriösa aktörer och inflytande från kriminella inom dessa verksamheter.

Myndigheten ska analysera och redovisa hur en sådan utvidgad tillsyn kan genomföras i andra delar av omsorgen som omfattas av tillståndsplikt, t.ex. konsulentstödda verksamheter eller hemtjänst.

Ett välfungerande informationsutbyte och samarbete mellan myndigheter är också av stor betydelse för att IVO ska kunna fullgöra sitt uppdrag. Det är också viktigt för att olika former av fusk, regelöverträdelse och brottslighet ska kunna förebyggas, utredas och bekämpas. IVO kan, med stöd av förordningen (2016:775) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet, ta del av viktig information som berör myndighetens verksamhet. IVO deltar även i flera olika samverkansformer där myndigheten arbetar för att förebygga och motverka regelöverträdelse, kriminalitet och organiserad brottslighet, t.ex. inom ramen för den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet och det s.k. MUR-samarbetet (Motståndskraft hos utbetalande och rättsvårdande myndigheter).

Den pågående utvecklingen och problematiken kräver samlat agerande från samtliga aktörer med en roll eller möjlighet att bekämpa kriminaliteten och stoppa oseriösa eller kriminella aktörer från att bedriva verksamhet på uppdrag av det offentliga. I uppdraget ingår därför att IVO i samverkan med Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten vidtar åtgärder för förbättrad samverkan och utbyte av information, inom ramen för den lagstiftning och de samarbeten som redan finns i dag, i syfte att stärka tillsynen av stödboenden och HVB för barn och unga. Av samma skäl ska IVO i samverkan med nämnda myndigheter lämna förslag på omfattning och former för rapportering av en återkommande lägesbild över välfärdsbrottsligheten, förekomsten av oseriösa aktörer och inflytande från kriminella inom dessa verksamheter. IVO ska även analysera behovet av gemensamma lägesbilder inom andra delar av myndighetens verksamhetsområden.

På regeringens vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Linnéa Annetorp Melander

Kopia till

Justitiedepartementet/DÅ, I4, PO

Socialdepartementet/SAM, SL

Finansdepartementet/BA, K

Ekobrottsmyndigheten

Kammarkollegiet

Polismyndigheten

Sveriges Kommuner och Regioner